

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδοτήσεως 29/2013
ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Α' ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ
Συνεδρίαση της 24^{ης} Ιανουαρίου 2013

Σύνθεση:

Προεδρεύων: Νικόλαος Μαυρίκας, Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κωλυομένου του Προέδρου.

Νομικοί Σύμβουλοι: Παναγιώτης Κιούσης, Ηλίας Ψώνης, Ηλίας Δροσογιάννης, Χρυσαφούλα Αυγερινού, Ανδρέας Χαρλαύτης, Νικόλαος Μουδάτσος, Ασημίνα Ροδοκάλη, Θεόδωρος Ψυχογιός, Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Παναγιώτης Σπανός, Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης, Ευγενία Βελώνη, Ανδρέας Ανδρουλιδάκης, Βασιλική Τύρου, Κουήν- Τακουή Χουρμουζιάν, Νικόλαος Δασκαλαντωνάκης, Γαρυφαλιά Σκιάνη, Δήμητρα Κεφάλια, Δημήτριος Γ. Αναστασόπουλος και Κωνσταντίνος Κατσούλας.

Εισηγητής: Ευστράτιος Ηλιαδέλης, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

Αριθμ.Ερωτήματος: Το υπ' αριθμ. πρωτ. 1029/8/12/22.9.2012 έγγραφο του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, (Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Διεύθυνση Οργάνωσης-Νομοθεσίας, Τμήμα 3^ο).

Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται: α) Εάν, νομίμως φέρουν τη στολή τους αστυνομικοί, που μετέχουν σε συγκεντρώσεις και πορείες συνδικαλιστικών ενώσεων

για την προβολή επαγγελματικών τους διεκδικήσεων κρατώντας ,μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, πανό με αιτήματα ή διαδηλώνοντας συνθήματα με χρήση μεγαφωνικών συσκευών και β) Σε αρνητική περίπτωση αν τούτο αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα , κατ' άρθρο 13 παρ. 1γ' του π.δ.120/2008.

****

Επί του ανωτέρω ερωτήματος εκδόθηκε η με αριθμό 584/2012 Γνωμοδότηση του Δ' Τμήματος του ΝΣΚ, με την οποία έγινε, ομόφωνα, δεκτό, ότι στο α' ερώτημα προσήκει αποφαιτική απάντηση, ότι, δηλαδή μη νομίμως φέρουν στολή οι αστυνομικοί, που μετέχουν σε εκδηλώσεις και πορείες για την προβολή επαγγελματικών διεκδικήσεων, ενώ επί του β' ερωτήματος έγινε δεκτό, ότι το ΝΣΚ δεν έχει αρμοδιότητα, από το νόμο, να γνωμοδοτήσει, δεδομένης της αποκλειστικής προς τούτο αρμοδιότητας του οικείου πειθαρχικού Συμβουλίου κατά την διαγραφόμενη στο π.δ. 120/2008 διαδικασία. Περαιτέρω, όμως, το Τμήμα αποφάνθηκε, ομόφωνα, υπέρ της παραπομπής του θέματος στην Ολομέλεια του Σώματος, λόγω της σπουδαιότητάς του. Κατόπιν των ανωτέρω, το ερώτημα εισήχθη στην Α' Τακτική Ολομέλεια, η οποία γνωμοδότησε ως ακολούθως :

I. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Από το διδόμενο στο έγγραφο του ερωτήματος πραγματικό και τα συνημμένα σ' αυτό έγγραφα προκύπτουν τα ακόλουθα:

1. Όπως προβλέπεται από το π.δ.538/1989 : α) οι αστυνομικοί φέρουν κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους την προβλεπόμενη από τις ισχύουσες διατάξεις στολή και με τον καθοριζόμενο από αυτές τρόπο (άρθρο 7 παρ. 1) και β) οι αστυνομικοί μεριμνούν , ώστε η εμφάνιση και παράστασή τους να είναι άψογη και σύμφωνη με τις διαταγές της Υπηρεσίας (άρθρο 7 παρ. 3). Επιπλέον, η στολή που φέρεται από το αστυνομικό προσωπικό, ανά εκτελούμενη υπηρεσία, καθορίζεται αποκλειστικά στο άρθρο 2 του Κανονισμού Στολής (7012/6/103/5-7-2009 απόφαση Αρχηγού Ελληνικής Αστυνομίας, ΦΕΚ Β' 1426), χωρίς να προβλέπεται συμμετοχή σε εκδηλώσεις συνδικαλιστικών ενώσεων. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1γ' του π.δ.120/2008, αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα για το αστυνομικό προσωπικό να φέρει τη στολή του κατά τρόπο αντικανονικό.

2. Παρατηρείται, το τελευταίο χρονικό διάστημα συχνότερα, το φαινόμενο αστυνομικών να εμφανίζονται σε πάσης μορφής εκδηλώσεις, συγκεντρώσεις και πορείες, στο πλαίσιο προβολής επαγγελματικών αιτημάτων με την στολή την οποία προβλέπεται να φέρουν μόνο όταν εκτελούν υπηρεσία (άρθρο 7 παρ. 1 π.δ.538/1989), φέροντας, μάλιστα, αυτή κατά τρόπο αντικανονικό και κατά παρέκκλιση από τον ισχύοντα κανονισμό στολής. Οι αστυνομικοί αυτοί εμφανίζονται, κατά κανόνα, χωρίς να φέρουν πηλίκιο ή αναρτώντας στη στολή τους διάφορα σακίδια ή τσάντες ή φέροντας εξαρτήματα μη κανονικά (αδιάβροχα κ.α.) και πέραν αυτού να κρατούν πανό με διάφορα αιτήματα συνδικαλιστικών ενώσεων και να διαδηλώνουν, προφορικά, συνθήματα με χρήση μεγαφωνικών συσκευών. Το φαινόμενο αυτό προκαλεί, βεβαίως, δυσμενείς εντυπώσεις για το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας, δοθέντος, ιδίως, ότι η προσπάθεια ανάδειξης και προβολής αιτημάτων, στο πλαίσιο των συλλογικών επαγγελματικών διεκδικήσεων, δεν αναιρεί τις υποχρεώσεις του προσωπικού, όπως αυτές προβλέπονται στο νόμο και τους κανονισμούς του Σώματος.

Κατόπιν των ανωτέρω υπεβλήθη το εν αρχή ερώτημα.

ΙΙ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A. Στο ισχύον Σύνταγμα 1975/1986/2001, όπως αναθεωρήθηκε με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

1. Άρθρο 5 «1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.....».

2. Άρθρο 11. «1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα. ....».

3. Άρθρο 12 «1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια» ενώ, με την αναθεώρηση αυτή, καταργήθηκε η παράγραφος 4 του Συντάγματος 1975/1986

που όριζε, ότι με «νόμο μπορεί να επιβληθούν περιορισμοί στο δικαίωμα των δημοσίων υπαλλήλων να συνεταιρίζονται».

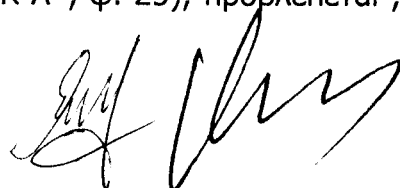
4. Άρθρο 14: "1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους".

5. Άρθρο 23: «1. Το Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου». 2. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων. Απαγορεύεται η απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς λειτουργούς και σ' αυτούς που υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας.

6. Άρθρο 103 παρ. 1 "1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό, οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα . . .".

Β. Περαιτέρω, στο άρθρο 11 της Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που έχει κυρωθεί με το ν.δ. 53/1974 (ΕΤΚ Α', φ. 256), ορίζεται, ότι: "1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και εις την ελευθερίαν συνεταιρισμού, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ιδρύσεως μετ' άλλων συνδικάτων και προσχωρήσεως εις συνδικάτα επί σκοπώ προασπίσεως των συμφερόντων του. Η άσκησης των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Το παρόν άρθρον δεν απαγορεύει την επιβολήν νομίμων περιορισμών εις την άσκησην των δικαιωμάτων τούτων υπό μελών των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας ή των διοικητικών υπηρεσιών του Κράτους".

Γ. Στο άρθρο 22 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997 (ΕΤΚ Α', φ. 25), προβλέπεται, ότι:

"1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων και συμμετοχής του σε αυτές για την προστασία των συμφερόντων του. 2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν υπόκειται σε περιορισμούς άλλους εκτός από εκείνους που προβλέπονται από το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μια δημοκρατική κοινωνία για το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει την επιβολή νόμιμων περιορισμών στην άσκηση αυτού του δικαιώματος στα μέλη των ενόπλων δυνάμεων και της αστυνομίας. 3 ...»

Δ. Εξάλλου, στο άρθρο 14 του ν.1264/1982 "Για τον εκδημοκρατισμό του Συνδικαλιστικού Κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών των εργαζομένων" (ΦΕΚ Α' 79) ορίζεται, ότι : «1. Τα όργανα του Κράτους έχουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν τα απαραίτητα μέτρα για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος για την ίδρυση και αυτόνομη λειτουργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων. 2. Απαγορεύεται στους εργοδότες, σε πρόσωπα που ενεργούν για λογαριασμό τους και σε οποιοδήποτε τρίτο, να προβαίνουν σε οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη που κατατείνει στην παρακώλυση της άσκησης των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και ιδιαίτερα : α) ..... ε) να επεμβαίνουν με οποιοδήποτε τρόπο στη διοίκηση, στη λειτουργία και στη δράση των συνδικαλιστικών οργανώσεων ... 3 ...", ενώ στο άρθρο 16 του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι: «1. Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος. Οι εργαζόμενοι και οι συνδικαλιστικές τους οργανώσεις προστατεύονται κατά την άσκηση κάθε συνδικαλιστικού δικαιώματος και στον τόπο εργασίας». Περαιτέρω , στο άρθρο 30^α, του ανωτέρω νόμου (1260/1982) ,το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 1 του ν. 2265/1994 (ΦΕΚ Α' 209) διαλαμβάνεται, ότι : « ο νόμος αυτός, όπως ισχύει σήμερα, εκτός από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 3, 7 παρ. 1 και 3, 14 παρ. 3-10,15,16 παρ.5 και 7-9, 17,18 παρ.1, 19-22, 23 παρ.1 και 2,24,26,27 και 30, εφαρμόζεται ανάλογα, με τις ειδικές ρυθμίσεις που προβλέπονται στις επόμενες παραγράφους του άρθρου αυτού και στους εν ενεργεία αστυνομικούς υπαλλήλους κάθε βαθμού της Ελληνικής Αστυνομίας.2 Για την εφαρμογή των διατάξεων του

παρόντος άρθρου, όπου στο νόμο αυτόν χρησιμοποιούνται οι όροι εργοδότης, "επιχείρηση" ή "εκμετάλλευση" νοείται το Δημόσιο και όπου χρησιμοποιείται ο όρος εργαζόμενοι νοούνται υπάλληλοι τη προηγούμενης παραγράφου. Ομοίως, όπου γίνεται λόγος για Εργατικό Κέντρο, η μνεία δεν αφορά τους υπαλλήλους της προηγούμενης παραγράφου.3. Με την επιφύλαξη της διάταξης του άρθρου 281 του Αστικού Κώδικα, η άσκηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των αστυνομικών υπαλλήλων δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τα όρια που προσδιορίζονται από τις ιδιομορφίες, την αποστολή και ιδιαίτερα τον εθνικό, κοινωνικό και υπερκομματικό χαρακτήρα της Ελληνικής Αστυνομίας.»

Ε. Περαιτέρω, στο άρθρο 7 του π.δ. 538/1989 (ΦΕΚ Α' 224) ορίζεται ότι:
«1. Οι αστυνομικοί φέρουν κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους την προβλεπόμενη από τις ισχύουσες διατάξεις στολή και με τον καθοριζόμενο από αυτές τρόπο.....3. Οι αστυνομικοί μεριμνούν, ώστε η εμφάνιση και παράσταση τους να είναι άψογη και σύμφωνη με τις διατάξεις της Υπηρεσίας»

ΣΤ. Εξάλλου στην υπ' αριθ.7012/6/103/16.7.2009 απόφαση του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. (ΦΕΚ Β' 1426) υπό τον τίτλο «Στολή Αστυνομικού Προσωπικού» προβλέπονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: Άρθρο 2 «Η στολή που φέρεται σε κάθε περίπτωση από το αστυνομικό προσωπικό καθορίζεται ως ακολούθως: 1.Παραπομπές και Υποδοχές.....2. Επισκέψεις.....3.Επιθεωρήσεις.....4.Παρουσιάσεις..... 5.Τελετές - Ιεροτελεστίες.....6.Γάμοι - Βαπτίσεις - Κηδείες.....7. Δεξιώσεις - Γεύματα - Εσπερίδες - Θεατρικές παραστάσεις.....8.Ειδικές περιπτώσεις.....9.Συνήθης Υπηρεσία...»

Άρθρο 64 : «1. Οι αναφερόμενες υπηρεσιακές στολές πρέπει να φέρονται κατά τρόπο άψογο. 2..3.....4. Οι αστυνομικοί που φέρουν στολή και έχουν διαταχθεί ή όχι σε υπηρεσία απαγορεύεται: α.....β....γ. Να μεταφέρουν ογκώδη ή ακαλαίσθητα αντικείμενα..... στ. Να κυκλοφορούν σε δημόσιους χώρους ασκεπείς ή με το πηλήκιο στο χέρι ή στη μασχάλη. Αυτό θεωρείται ιδιαίτερα επιβαρυντική περίπτωση.» και

Ζ. Στο Π.Δ. 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού» (ΦΕΚ Α' 182) ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Άρθρο 13 «1. Πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν την ποινή του προστίμου είναι τα κατωτέρω αναφερόμενα: α.....β.....γ) Η αναξιοπρεπής συμπεριφορά εντός και εκτός υπηρεσίας καθώς και το αντικανονικό της στολής....»

Άρθρο 34. «1. Πειθαρχική εξουσία ασκούν: α) Τα αρμόδια πειθαρχικά συμβούλια και β) Τα μονομελή πειθαρχικά όργανα που αναφέρονται στο άρθρο 36 παράγραφος 2 ...».

Άρθρο 46 «1. Για την ενώπιον του συμβουλίου διαδικασία και τη λήψη της απόφασης τηρείται, με ευθύνη του γραμματέα του συμβουλίου, πρόχειρο πρακτικό συνεδρίασης, με βάση το οποίο συντάσσεται και το πρακτικό της απόφασης του πειθαρχικού συμβουλίου. Τα πρακτικά αυτά υπογράφονται από όλα τα μέλη του συμβουλίου που μετείχαν στη διαδικασία. 2. Το πρακτικό περιλαμβάνει α)... β)... γ)... δ)... ε)... ζ) Την απόφαση του Συμβουλίου, τα ονόματα των μελών της τυχόν μειοψηφίας, τον αριθμό των ψήφων της μειοψηφίας και της πλειοψηφίας και σε κάθε περίπτωση την αιτιολογία αυτής και η)....» .

ΙΙΙ. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ – ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Α. Επί του α' ερωτήματος διατυπώθηκαν δύο γνώμες :

1. Η πλειοψηφία της Ολομελείας που απαρτίστηκε από τον Προεδρεύοντα Αντιπρόεδρο του ΝΣΚ Νικόλαο Μαυρίκα και τους Νομικούς Συμβούλους Ηλία Ψώνη, Ηλία Δροσογιάννη, Χρυσάφουλα Αυγερινού, Κωνσταντίνο Γεωργάκη, Παναγιώτη Σπανό, Ευγενία Βελώνη, Ανδρέα Ανδρουλιδάκη, Βασιλική Τύρου, Νικόλαο Δασκαλαντωνάκη, Δήμητρα Κεφάλα, Δημήτριο Γ. Αναστασόπουλο, (ψηφοί 12) , με την οποία συντάχθηκε και ο εισηγητής Πάρεδρος Ευστράτιος Ηλιαδέλης, δέχτηκε τα εξής:

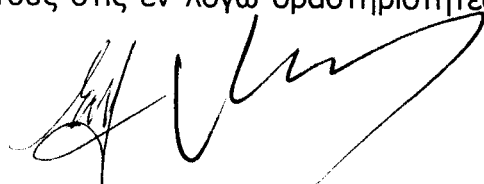
α. Από τις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις, σε συνδυασμό με τις ως άνω διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των λοιπών διεθνών συμβάσεων που έχουν κυρωθεί με νόμο και διαθέτουν υπερνομοθετική ισχύ, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματος, θεσπίζεται η συνδικαλιστική ελευθερία, αφενός ως ατομικό δικαίωμα ίδρυσης και προσχώρησης των εργαζομένων σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και ,αφετέρου, ως συλλογικό δικαίωμα οργάνωσης και ελεύθερης δράσης των συνδικαλιστικών οργανώσεων για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων. Η

συνδικαλιστική ελευθερία, υπό το προεκτεθέν περιεχόμενο, κατοχυρώνεται και υπέρ των προσώπων που τελούν σε καθεστώς ειδικής σχέσης εξουσίασης προς το Κράτος, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι ανήκοντες στην Ελληνική Αστυνομία (πρβλ. ΣΤΕ 3356/2004). Κατά την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος οι εν γένει δημόσιοι πολιτικοί υπάλληλοι μπορεί να υπόκεινται σε γενικούς περιορισμούς τους οποίους επιβάλλει ο νόμος, και στους ειδικότερους περιορισμούς που δικαιολογούνται από τη φύση της υπαλληλικής σχέσης και των συναφών υποχρεώσεών τους που απορρέουν από αυτή τη σχέση, οι οποίοι, πάντως, δεν επιτρέπεται να αναιρούν, στην ουσία του, το ως άνω δικαίωμα (πρβλ.ΣΤΕ 780/1981,1802/1986,558/1989).

Ακόμη, το δικαίωμα οργάνωσης και συμμετοχής σε δημόσιες συναθροίσεις συνδέεται λογικά και λειτουργικά με το δικαίωμα έκφρασης και προφορικής διάδοσης των στοχασμών και των αντιλήψεων αποβλέπει, δε, στην ανταλλαγή απόψεων και στη μετάδοση μηνυμάτων μέσα και έξω από τη συνάθροιση.

β. Περαιτέρω, οι αστυνομικοί φέρουν την προβλεπόμενη, από τις κείμενες διατάξεις, στολή, όταν ευρίσκονται σε υπηρεσία, αλλά και σε ορισμένες, εκτός υπηρεσίας, κοινωνικές εκδηλώσεις, όπως αναλυτικά, περιοριστικά και υπό θετική διατύπωση προσδιορίζονται στο άρθρο 2 της ως άνω αποφάσεως του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. Στην εν λόγω απόφαση δεν έχει προβλεφθεί, η δυνατότητα του αστυνομικού προσωπικού να φέρει στολή, όταν συμμετέχει σε εκδηλώσεις, συγκεντρώσεις και πορείες, στο πλαίσιο προβολής επαγγελματικών αιτημάτων, αν και ήταν, ήδη, γνωστό στον κανονιστικό νομοθέτη, το επιτρεπτό της άσκησης συνδικαλιστικών δικαιωμάτων στους αστυνομικούς υπαλλήλους, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 30^Α του ν.1262/1982 που προστέθηκε με το άρθρο 1 του ν. 2265/1994. Τούτο, διότι, προφανώς, η στολή συνδέεται μόνο με την εκτέλεση υπηρεσίας, η, ακόμη, με τη, συμμετοχή σε κοινωνικές εκδηλώσεις, οι οποίες ως εκ της μορφής και του εν γένει χαρακτήρα τους δικαιολογούν την ένστολη παρουσία, γεγονός που δεν συντρέχει στην προκείμενη περίπτωση.

γ. Στο πλαίσιο της προμνημονευθείσης Συνταγματικής προστασίας, ιδιαίτερα των άρθρων 11 και 23, η ύπαρξη στολής δεν προκύπτει ότι συνυφάινεται με το δικαίωμα των αστυνομικών να συνέρχονται προς προβολή των συνδικαλιστικών αιτημάτων τους. Αντίθετα, η ένστολη παρουσία τους στις εν λόγω δραστηριότητες

(πορείες, συγκεντρώσεις κ.λ.π.) θα μπορούσε, ευλόγως, να εκληφθεί ως καταστρατήγηση της άσκησης του συνδικαλιστικού και διεκδικητικού δικαιώματος, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχει θέσει (οικονομικής φύσεως ή άλλοι). Τούτο, πράγματι, λειτουργεί ως καταστρατήγηση, αν ληφθεί υπ' όψιν ο ιδιαίτερος σκοπός που υπηρετεί η υπηρεσιακή χρήση της στολής από ειδικές κατηγορίες ασκούντων κρατική εξουσία (όπως στο ένοπλο αστυνομικό και στρατιωτικό προσωπικό) και που δεν μπορεί να είναι άλλο, παρά, κυρίως, η κατάδειξη του σημαντικού και όλως ιδιαίτερου έργου που επιτελούν εκείνοι που την φορούν.

Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι όχι μόνον η ένστολη παρουσία θα μπορούσε, ευλόγως, να εκληφθεί ως καταστρατήγηση, κατά τα ανωτέρω, αλλά θα εξέθετε, ενδεχομένως, σε σοβαρό κίνδυνο τη διαφύλαξη της έννομης τάξης και ασφάλειας. Η συνέπεια αυτή θα ήταν απότοκη της αναπόφευκτης σύγχυσης των συγκεντρωμένων με έτερους εν υπηρεσία συναδέλφους τους - ενδεχομένως μάλιστα με αποστολή τη φύλαξη της τάξης, ως προς τη συγκεκριμένη συγκέντρωση - και εκ του λόγου αυτού θα προέκυπτε, ευλόγως, δυσχέραση, αν όχι αναίρεση, της δυνατότητας να επιτελεσθεί αποτελεσματικά το, κατά τις κείμενες διατάξεις, επιβαλλόμενο αστυνομικό έργο και καθήκον.

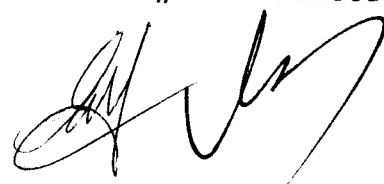
δ. Επισημαίνεται, ότι ανεξαρτήτως της σιωπηρής κατάργησης του ν.δ.794/1971, μετά την έναρξη ισχύος του άρθρου 11 του Συντάγματος, η διάταξη του άρθρου 4 αυτού συνάπτεται με εμβλήματα, στολές και διακριτικά στοιχεία των, υπό τότε ισχύον δικτατορικό καθεστώς, διαλυθέντων κομμάτων, μη παρέχουσα έρεισμα προς συναγωγή οιοδήποτε ερμηνευτικού επιχειρήματος.

ε. Σύμφωνα με τις προπαρατεθείσες σκέψεις, κατά την πλειοψηφία γνώμη, δεν δύνανται, νομίμως, να φέρουν στολή οι συμμετέχοντες στις ανωτέρω εκδηλώσεις αστυνομικοί υπάλληλοι, δεδομένου ότι αυτοί δεν είναι σε διατεταγμένη υπηρεσία. Με την ανωτέρω παραδοχή δεν αναιρείται η συνδικαλιστική τους ελευθερία .

2. Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, που απαρτίστηκε από τους Νομικούς Συμβούλους Παναγιώτη Κιούση, Ανδρέα Χαρλαύτη, Νικόλαο Μουδάτσο, Ασημίνα Ροδοκάλη, Θεόδωρο Ψυχογιού, Κωνσταντίνο Χαραλαμπίδη, Κουήν-Τακουή Χουρμουζιάν, Γαρυφαλιά Σκιάνη και Κωνσταντίνο Κατσούλα (ψήφοι 9):

α. Το εκ του άρθρου 11 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα οργάνωσης και συμμετοχής σε δημόσιες συναθροίσεις συνδέεται λογικά και λειτουργικά, με το δικαίωμα έκφρασης και προφορικής διάδοσης των στοχασμών και των αντιλήψεων (πρβλ. άρθρ. 14 παρ. 1 του Σ). Αποβλέπει στην ανταλλαγή απόψεων και στη μετάδοση μηνυμάτων μέσα και έξω από τη συνάθροιση. Περαιτέρω, στις διατάξεις του άρθρου 11 του Συντάγματος δεν ορίζεται ο,τιδήποτε σχετικό με την επιβολή περιορισμών σε ορισμένες κατηγορίες πολιτών (βλ. Β. Καρακώστα: Για το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, στη ΔΙΚΗ, 1993, σελ. 101 και 102). Υπό το φως των παραπάνω διατάξεων καθώς και αυτών των άρθρων 5 και 23 του Συντάγματος και των προαναφερθεισών κυρωμένων διεθνών συμβάσεων συνάγεται, ότι δεν απαγορεύεται, οπωσδήποτε, η επιβολή δια νόμου συνταγματικώς ανεκτών περιορισμών στην άσκηση και του δικαιώματος οργάνωσης και συμμετοχής σε δημόσιες συναθροίσεις από μέλη της αστυνομίας.

β. Επομένως, ενδεχόμενη ρητή νομοθετική απαγόρευση να φέρουν την υπηρεσιακή στολή οι συμμετέχοντες, στις ανωτέρω εκδηλώσεις, αστυνομικοί υπάλληλοι δεν θίγει, κατ' αρχήν, τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, που απορρέουν από τις διατάξεις του Συντάγματος και των ως άνω διεθνών Συμβάσεων, πλην όμως το γεγονός ότι, μέχρι σήμερα, ο νομοθέτης ουδέποτε έχει θεσπίσει ρητή και συγκεκριμένη απαγόρευση ως προς το ζήτημα αυτό, μολονότι γνωρίζει ότι είναι προ πολλού επιτρεπτή η ελεύθερη άσκηση συνδικαλιστικών δικαιωμάτων στους αστυνομικούς υπαλλήλους, οδηγεί στην παραδοχή, ότι οι αστυνομικοί που φέρουν στολή κατά τις κινητοποιήσεις προβολής επαγγελματικών αιτημάτων τους δεν διατελούν εν παρανομία. Η θέση αυτή επιρρωνύεται και από τη διαπίστωση ότι, κατά καιρούς, ο κανονιστικός νομοθέτης (βλ. τα ως άνω προεδρικά διατάγματα και την απόφαση του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.), όπου και όταν ηθέλησε κατέγραψε με συγκεκριμένες και λεπτομερείς ρυθμίσεις τις δραστηριότητες και συμπεριφορές των αστυνομικών υπαλλήλων που θεώρησε ως απαγορευμένες, στις οποίες, όμως, απέφυγε να συμπεριλάβει και την αμφίεση αυτών κατά τις ως άνω κινητοποιήσεις. Αντίθετο συμπέρασμα δεν συνάγεται ούτε από το άρθρο 4 του ν.δ. 794/71 «περί δημοσίων συναθροίσεων», το οποίο εξακολουθεί και σήμερα να ισχύει και με το οποίο απαγορεύεται «η υπό των μετεχόντων της συναθροίσεως χρησιμοποιήσις στολών, σημάτων ή άλλων διακριτικών σημείων διαλυθέντων

κομμμάτων ή δηλωτικών των αρχών αυτών». Εξάλλου, από το γεγονός ότι ο νομοθέτης προέβλεψε να φέρουν οι αστυνομικοί την οριζόμενη, από τις κείμενες διατάξεις, στολή, όταν ευρίσκονται και σε ρητά οριζόμενες – εκτός υπηρεσίας – κοινωνικές εκδηλώσεις, δεν δύναται να αντληθεί ασφαλές επιχείρημα ότι, σε κάθε άλλη περίπτωση, συντρέχει απαγορευμένη και παράνομη πράξη του φέροντος τη στολή αστυνομικού. Όπως άλλωστε, γίνεται δεκτό στη θεωρία «... στολές και άλλα διακριτικά σήματα που φέρουν οι συναθροιζόμενοι, είναι ασυμβίβαστα με την έννοια της «ήσυχης» συνάθροισης, μόνο αν είναι σύμβολα και διεγερτικά βίας, π.χ. φασιστικές στολές κλπ.» (Π. Δαγτόγλου: Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. 2012, παραγρ. 1007). Εν τέλει δε, ούτε από τις γενικές νομοθετικές επιταγές περί κοσμίας εμφάνισης των αστυνομικών κλπ. δύναται να συναχθεί ο παράνομος χαρακτήρας της υπηρεσιακής αμφίεσης αυτών, κατά την άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, αντίθετη δε παραδοχή θα αποτελούσε συμπέρασμα εξ υποκειμενικών κρίσεων, ανάλογα με τις κοινωνικές, ιδεολογικές και αισθητικές αναφορές του εκάστοτε κρίνοντος οργάνου και όχι, ως ενδείκνυται, κρίση ερειδόμενη επί ρητώς προβλεπομένης αντικειμενικής υπόστασης συγκεκριμένου αδικήματος ή παραπτώματος, κατά τα ήδη εκτεθέντα.

γ. Συνεπώς, κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, οι αστυνομικοί που φέρουν στολή, ενώ μετέχουν σε συγκεντρώσεις και πορείες των συνδικαλιστικών τους ενώσεων για την προβολή επαγγελματικών τους διεκδικήσεων, δεν ενεργούν παρανόμως, εφόσον, όμως, είναι άοπλοι.

Β. Επί του β' ερωτήματος διατυπώθηκαν δύο γνώμες :

1. Η πλειοψηφία της Ολομελείας, που απαρτίστηκε από τον Προεδρεύοντα Αντιπρόεδρο του ΝΣΚ Νικόλαο Μαυρικά και τους Νομικούς Συμβούλους Παναγιώτη Κιούση, Ηλία Ψώνη, Ηλία Δροσογιάννη, Ανδρέα Χαρλαύτη, Νικόλαο Μουδάτσο, Ασημίνα Ροδοκάλη, Κωνσταντίνο Χαραλαμπίδη, Ανδρέα Ανδρουλιδάκη, Κουήν-Τακουή Χουρμουζιάν, Νικόλαο Δασκαλαντωνάκη, Γαρυφαλιά Σκιάνη, Δημήτρα Κεφάλα, Δημήτριο Γ.Αναστασόπουλο και Κωνσταντίνο Κατσούλα (ψήφοι 15) δέχτηκε τα εξής:

α. Με το π.δ/γμα 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού» (ΦΕΚ Α,182) έχει θεσπισθεί αυτοτελές σύστημα πειθαρχικού δικαίου εναρμονισμένο με τις ασκούμενες αρμοδιότητες και τα ειδικά καθήκοντα του αστυνομικού προσωπικού.

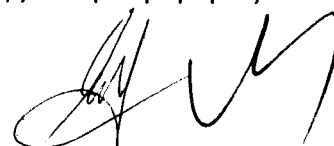
Στο πλαίσιο του ρυθμιστικού πεδίου του ανωτέρω π.διατάγματος εμπεριέχονται διατάξεις, που αφορούν την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος, τις πειθαρχικές ποινές, κατ' αντιστοιχία και προς τα οικεία παραπτώματα, τα αρμόδια όργανα για την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης και την επιβολή των ποινών, καθώς και την καθόλου πειθαρχική διαδικασία.

Περαιτέρω, στην γενικότερη εννοιολογική οριοθέτηση του υπηρεσιακού καθήκοντος, η παράβαση του οποίου συγκροτεί και το πειθαρχικό παράπτωμα, πέραν του Συντάγματος, των νόμων και των κανονισμών του Σώματος περιλαμβάνονται οι διαταγές της Υπηρεσίας, καθώς και η συμπεριφορά που πρέπει να τηρεί ο αστυνομικός εντός και εκτός υπηρεσίας, λόγω της ιδιότητάς του.

β. Η πειθαρχική ευθύνη συνυφαίνεται με την πραγματική συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη) του αστυνομικού οργάνου και σε, κάθε περίπτωση, η έννοια του υπηρεσιακού καθήκοντος δεν συνδέεται, αποκλειστικά, με τις κείμενες διατάξεις, εγκυκλίους, οδηγίες και διαταγές, αλλά και με τη διαγωγή του οργάνου, όχι μόνον κατά τη διάρκεια εκτέλεσης συγκεκριμένης υπηρεσίας, αλλά και με εκείνη που τελεί σε απόλυτη συνάφεια με την, εν γένει, υπηρεσιακή του δράση (πρβλ.ΣτΕ 654/1996).

Εξάλλου η αρμοδιότητα του πειθαρχικώς προϊσταμένου προς άσκηση δίωξης συμπορεύεται με την άμεση αντίληψή του για τη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος ή μετά από περιέλευση, σ' αυτόν σχετικών πληροφοριών και στοιχείων.

γ. Πέραν του γεγονότος, ότι η γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους εξαντλείται στην ερμηνευτική αντιμετώπιση του προβληματισμού της Διοίκησης για την έννοια και το περιεχόμενο συγκεκριμένης διάταξης (άρθρο 6 παρ.6 ν.3086/2002) και ανεξαρτήτως της επικρατήσασας γνώμης, σύμφωνα με την οποία δεν είναι ανεκτή από το νόμο η ένστολη συμμετοχή των αστυνομικών οργάνων σε συγκεντρώσεις και πορείες, που διοργανώνονται από τις συνδικαλιστικές τους ενώσεις, η αρμοδιότητα προς εκτίμηση της συνδρομής αποκλειστικά πραγματικών περιστατικών, δεδομένης συμπεριφοράς και τυχόν

συνδρομής ειδικών συνθηκών προς στοιχειοθέτηση πειθαρχικής ευθύνης του αστυνομικού προσωπικού, κατ' αντιστοιχία προς συγκεκριμένο πειθαρχικό παράπτωμα, ανήκει στην κυρίαρχη αρμοδιότητα των πειθαρχικών οργάνων, που προβλέπονται στο προμνημονευθέν π.δ/γμα 120/2008.

2. Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας που απαρτίστηκε από τους Νομικούς Συμβούλους Χρυσάφουλα Αυγερινού, Θεόδωρο Ψυχογιό, Κωνσταντίνο Γεωργάκη, Παναγιώτη Σπανό, Ευγενία Βελώνη, Βασιλική Τύρου (ψηφοί 6), με την οποία συντάχθηκε ο εισηγητής Πάρεδρος Ευστράτιος Ηλιαδέλης :

1. Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, κατ' ορθή ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 6 του Οργανισμού του (ν. 3086/02), δύναται και οφείλει να γνωμοδοτήσει και επί του δεύτερου ερωτήματος, για τους εξής λόγους: α) η γνωμοδότηση περί των νομίμων προϋποθέσεων συνδρομής ή μη συγκεκριμένου πειθαρχικού αδικήματος υπό το πρίσμα των διδόμενων περιστατικών (τα οποία, άλλωστε, δεν συνδέονται με συγκεκριμένα πρόσωπα) δεν αποστερεί ούτε υποκαθιστά τη σχετική αρμοδιότητα του αρμόδιου πειθαρχικού συμβουλίου, δοθέντος, άλλωστε, ότι δεν απευθύνεται σε αυτό και, εν πάση περιπτώσει, δεν παράγει δεσμευτικότητα για τη μελλοντική κρίση του, ακόμη και αν (η γνωμοδότηση) ήθελε γίνει δεκτή από τον ερωτώντα Υπουργό, λόγω της έλλειψης ιεραρχικής εξάρτησης του πειθαρχικού συμβουλίου από τον τελευταίο, β) ο ερωτών Υπουργός, ως και τα λοιπά διοικητικά όργανα, που έχουν το δικαίωμα άσκησης της πειθαρχικής αγωγής (πειθαρχικώς προϊστάμενοι των αστυνομικών υπαλλήλων) έχουν αυτονόητο δικαίωμα γνώσης της ερμηνευτικής άποψης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ως κατ' εξοχήν γνωμοδοτικού οργάνου της Διοίκησης, επί του πράγματι ερμηνευτικώς αμφιλεγόμενου ζητήματος που τίθεται με το συγκεκριμένο ερώτημα και τούτο, προκειμένου να σταθμίσουν, την περαιτέρω στάση τους ως προς την, εντός των πλαισίων της νομιμότητας, άσκηση ή μη των πειθαρχικών αρμοδιοτήτων τους εν σχέσει προς τους προαναφερόμενους αστυνομικούς υπαλλήλους.

2. Περαιτέρω, κατά την αυτή γνώμη, παρέλκει η αντιμετώπιση του θεμελιούμενου, εν προκειμένω, πειθαρχικού παραπτώματος, ενόψει της επικρατήσασας γνώμης της πλειοψηφίας, σύμφωνα με την οποία το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους στερείται αρμοδιότητας προς παροχή γνώμης επί του δευτέρου ερωτήματος.

Ενόψει των ανωτέρω, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, γνωμοδότησε, κατά πλειοψηφία, ότι στερείται αρμοδιότητας προς παροχή γνώμης επί του δευτέρου ερωτήματος.

IV. Σύμφωνα με τις προεκτεθείσες σκέψεις, η Α' Τακτική Ολομέλεια του ΝΣΚ γνωμοδοτεί, κατά πλειοψηφία (ψήφοι 12 έναντι 9), ότι στο τεθέν πρώτο ερώτημα προσήκει αποφαιτική απάντηση, ότι δηλαδή, μη νομίμως φέρουν στολή οι αστυνομικοί που μετέχουν σε εκδηλώσεις και πορείες για την προβολή επαγγελματικών διεκδικήσεων, ενώ επί του δευτέρου ερωτήματος γνωμοδοτεί, επίσης, κατά πλειοψηφία (ψήφοι 15 έναντι 6), ότι το ΝΣΚ δεν έχει αρμοδιότητα προς παροχή γνώμης, δεδομένης της αποκλειστικής αρμοδιότητας των οικείων πειθαρχικών οργάνων, προς εκτίμηση της συνδρομής ή μη των πραγματικών περιστατικών, προς θεμελίωση αντίστοιχου πειθαρχικού παραπτώματος, σύμφωνα με τη διαδικασία, που καθορίζεται στο π.δ/γμα 120/2008.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα 21 -2- 2013

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΥΡΙΚΑΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ Ν.Σ.Κ.

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΗΛΙΑΔΕΛΗΣ
ΠΑΡΕΔΡΟΣ Ν.Σ.Κ.